

Generatiebelangen

Thijs Knaap

Het laatste grote generatieconflict in dit land had plaats in de jaren zestig van de vorige eeuw, toen jongeren zich massaal tegen hun wederopbouwende ouders keerden. Tegenwoordig kiezen maar weinig jonge mensen voor een bestaan als hippie of nozem, maar goed beschouwd zijn er misschien wel net zoveel redenen om het aan de stok te krijgen met de ouderen van nu. Dat heeft te maken met de door hun veroorzaakte vergrijzing.

Vergrijzing wil zeggen dat de verdeling van de Nederlandse bevolking over leeftijdsgroepen verandert: door een laag geboortecijfer en betere medische zorg komen er relatief meer ouderen in ons land. Vergrijzing heeft allerlei gevolgen, in het verkeer en in de rij voor de kassa, maar ook in de economie. Dat komt doordat de arbeidsdeelname, alsmede veel belastingen en uitkeringen, afhankelijk zijn van de leeftijd van de betreffende burger. Daar is onderzoek naar gedaan en het blijkt dat vergrijzing leidt tot meer uitkeringen ten opzichte van een kleiner aantal belastingbetalers. Dat geeft tekorten en dus is het een probleem.

Er zijn volgens mij twee kenmerken van de vergrijzingsproblematiek die van belang zijn. De eerste is dat het probleem grotendeels een verdelingsvraagstuk is. De tweede is dat de verschillende partijen bij het probleem vastliggen: het is voor burgers niet mogelijk om van partij te wisselen. Beide kenmerken verdienen een toelichting.

Economen zijn liefhebbers van problemen: een probleem oplossen zodat alle partijen beter af zijn, dat doen we graag. Aan het vergrijzingsprobleem valt echter niet zoveel eer te behalen. Het is voornamelijk een verdelingsvraagstuk, een zogenaamde *zero sum game*: wat er bij de ene partij bijkomt, gaat er bij de andere partij af. Wat wordt er verdeeld? Het hierboven genoemde tekort: óf de belastingen moeten omhoog, óf de uitkeringen moeten omlaag. Vergrijzing betekent extra betalen voor de ene partij of minder ontvangen voor de andere.

De vraag is natuurlijk: bij welke partij hoor je? Er wordt veel verdeeld in de politiek: tussen armen en rijken, natuurliefhebbers en industriëlen, tussen de Randstad en de provincie. Iedere burger kiest een bepaalde partij, afhankelijk van wat er verdeeld wordt. Tot genoegen van de econoom kiezen de meeste mensen vanuit hun eigen belang: de arme provinciaal die in een natuurgebied woont weet precies bij welke partij hij in ieder conflict wil horen. Geen enkele groep heeft dezelfde samenstelling, al is er soms wel overlap.

Nu is er al jaren sprake van een verschijnsel dat wel individualisatie genoemd wordt. In feite komt het erop neer dat men zich er meer en meer van bewust wordt dat het voor individuele burgers zelden de moeite waard is om voor een specifieke partij te strijden. Als de uitkomst van een verdeling je niet bevalt is het vaak veel makkelijker om over te lopen naar de andere groep. 'Stemmen met je voeten' is naar de Randstad verhuizen als je vindt dat de provincie benadeeld wordt. In plaats van lid te worden van een vakbond en je energie te gebruiken om alle arbeiders te helpen, kun je er beter voor zorgen dat je zelf rijk wordt. Volgens mij worden door dit gedrag de grote verdelingsvraagstukken een stuk minder belangrijk, al is niet iedereen het daarmee eens.

Individualisatie heeft echter zijn grenzen. Soms hoor je ontegenzeggelijk bij een bepaalde groep, en moet je dus wel met je eigen partij meedoen. Dit is evident het geval bij een generatieconflict. Omdat je geboortjaar niet te veranderen is zit je vast

aan een generatie, en dat verandert de afweging. Bij vaste partijen is het vrijwel altijd de moeite waard om voor deze groep op te komen. Maar vreemd genoeg gebeurt dat bij generaties maar weinig.

In politiek Nederland zijn slechts een keer partijen opgestaan die de belangen van een specifieke generatie zeiden te verdedigen: in het verkiezingsjaar 1994 had het CDA de euvele moed gehad om de AOW ter discussie te stellen. Als reactie stemden boze gepensioneerden massaal op de nieuwe lijsten AOV (6 zetels) en Unie 55+ (1 zetel), de ouderenpartijen. Het CDA verloor en we kregen een paars kabinet. De ouderenpartijen maakten in het parlement niet heel veel klaar, maar het signaal was duidelijk: het gepensioneerde electoraat wordt niet graag gekort.

Maar hoe zit het met de jongeren? Als iemand belang heeft bij de uitkomst van het verdelingsprobleem is het wel deze groep. Zolang het politiek niet haalbaar is om de hoogte of de beginleeftijd van de AOW aan te passen zullen zij namelijk grotendeels de kosten van de vergrijzing op zich moeten nemen. Het blijft immers een verdelingsprobleem.

Een mooie kans om hun eigen belangen te verdedigen kregen de jongeren onlangs, toen de vakbonden weigerden het sociaal akkoord te tekenen omdat de regering van zins was de VUT- en prepensioen-regelingen minder aantrekkelijk te maken. Jonge belastingbetalers zouden blij moeten zijn: er is geen regeling te bedenken die zo slecht uitpakt als deze twee voor iedereen die na pakweg 1960 geboren is. Neem de VUT: er wordt belasting geheven over je inkomen, dat geld wordt doorgesluisd naar een lid van de generatie geboren in 1940-1950, die het gebruikt om op te houden met werken. Door de verkleinde belastingbasis (het salaris van de gepensioneerde verdwijnt) moet de belastingvoet van werkenden bovendien opnieuw omhoog, of er ontstaan tekorten. Tenslotte is het door de veranderende bevolkingsstructuur maar zeer de vraag of jongeren zelf ooit met de VUT of prepensioen kunnen gaan.

Maar wie onlangs naar het Museumplein ging om eens te kijken naar de demonstrerende vijftigers kwam bedrogen uit. Grote aantallen jonge belastingplichtigen bevonden zich onder de massa, allemaal overtuigd van het feit dat Nederland, en dan vooral hun bijna-gepensioneerde collega's, beter verdient dan de kabinetsplannen.

Hier staat de econoom met zijn mond vol tanden. Waarom keert de jonge generatie zich zo massaal tegen haar eigen belang? Ik kan twee redenen bedenken. De eerste is dat de 'stemmen met je voeten' ook in dit geval mogelijk is: emigratie naar Canada schijnt weer helemaal in te zijn. De tweede is een gebrek aan informatie: de jonge generatie heeft niet zo goed in de gaten wat er aan de hand is en laat zich de kaas van het brood eten. Hier ligt natuurlijk een mooie taak voor de jonge economen van Nederland, en het congres over *Generational Accounting* dat ECU'92 vandaag organiseert is een prachtig begin.